

Timo Heinonen kok

Kirjallinen kysymys Suomen toteuttamista neuvostoliittolaisten turvapaikanhakijoiden, rajanylittäjien ja lentokonekaappaajien palautuksista

Eduskunnan puhemiehelle

Olemattoman tutkinnan jälkeen Suomi palautti 114 luvaton rajanylittäjää, jotka olivat loikanneet Neuvostoliitosta Suomeen vuosina 1945—1981. Lähes kaikki poliittiset pakolaiset ja muut loikkaajat palautettiin takaisin Neuvostoliittoon suomettumisen pahimpana aikana, ja palauttaminen oli niin järjestelmällistä, että Euroopan muissa maissa epäiltiin Suomella olleen Neuvostoliiton kanssa salainen pakolaisten luovutussopimus. Esimerkiksi 1970- ja 80-luvuilla Suomi ei YK:n vaatimuksista huolimatta suostunut pitämään lentokonekaappaajia poliittisina pakolaisina.

Iltalehden artikkelissa 29.8.2020 kerrottiin 20-vuotiaasta saratovilaisesta opiskelijasta nimeltä Oleg Kozlov. 19.6.1990 Kozlov kaappasi Tupolev 134 -lentokoneen, joka oli matkalla Riiasta Muurmanskiin, tavoitteena pakottaa kone lentämään Ruotsiin. Lentokone laskeutui kuitenkin Kozlovin murheeksi Suomeen Helsinki-Vantaan lentoasemalle, ja hänet palautettiin Neuvostoliittoon. Neuvostoliitossa nuorimies tuomittiin työleirille.

Iltalehti kertoi artikkelissaan, että edelleen on epäselvää, miksi esimerkiksi Kozlovin salaiset turvapaikkapyyntöjä päätyivät neuvostoliittolaisten viranomaisten käsiin. Epäselvää on edelleen myös se, miksi suomalaiset viranomaiset eivät kiinnittäneet minkäänlaista huomiota Kozlovin poliittisiin motiiveihin lentokoneen kaappaamiseksi. Nämä kysymykset ovat edelleen avoinna yli 30 vuotta tapahtuman jälkeen. Toivottavasti näihin kysymyksiin ja palautuspäätöksiin saadaan joskus vastaus.

Kozlovia vuonna 1990 Riiassa oikeudenkäynnissä avustanut Vairis Reinholds totesi IL:ssä 29.8.1990, että: "tiesimme, että Suomeen pakeneminen oli hyödytöntä, koska loikkaajat luovutettiin neuvostoYSTÄVILLE". Iltalehti ei saanut Suomen ulkoministeriön arkistoista tapaukseen liittyviä materiaaleja käyttöönsä, mutta Latviasta sai. Latviasta saaduista KGB:n asiakirjoista käy ilmi, että: "Suomen ulkoministeriön silloinen oikeudellisen osaston päällikkö Eero Kekomäki piti tiivistä yhteyttä Neuvostoliiton viranomaisiin ja jopa ohjeisti heitä Kozlov-asioiden hoidossa". Kekomäki esimerkiksi oli pitänyt tärkeänä, että "Neuvostoliitossa Kozlovin on katsottava syyllistyneen vain ilma-aluksen kaappaamiseen eikä laittomaan maasta poistumiseen". Kekomäki oli pitänyt asiaa Suomen hallituksen kannalta hyvin tärkeänä sekä kansainvälisesti että sisäpoliittisesti, sillä "jos Kozlovin olisi todettu syyllistyneen myös luvattomaan maasta poistumiseen ja sen motiiviksi olisi todettu häneen kohdistuva syrjintä, hän ei olisi ollut vain ilma-aluskaappari, jolloin Suomen olisi ollut vaikeampi palauttaa häntä Neuvostoliittoon".

Kirjallinen kysymys KK 421/2021 vp

Onko Suomi oikeasti toiminut näin?

Lehdessä kerrottiin lisäksi, miten KGB:n upseeri Zarinish oli raportoinut 1.8.1990 Neuvostoliiton ulkoministeriölle mm. siitä, miten Suomen sisäasiainministeri Jarmo Rantanen (sd) oli perustellut, että "Kozloville ei myönnetty poliittista turvapaikkaa, koska hän ei kotimaassaan joutunut poliittisen vainon kohteeksi". Zarinish mainitsi kirjeessään myös sen, että silloinen oikeusministeri Tarja Halonen (sd) oli korostanut, että "Kozlov voidaan tuomita Neuvostoliitossa vain lentokonekaappauksesta, ei laittomasta rajanylityksestä, joka ei ole määritelty rikokseksi Euroopan Neuvoston jäsenmaissa".

KGB:n asiaa käsittelevät mapit sisältävät myös Suomen poliisin kuulustelupöytäkirjat ja myös Suomessa salaisiksi julistetut päätökset Kozlovin turvapaikka-asiasta. Miten ne on saatettu KGB:n käyttöön, on edelleen avoinna.

Kyseiset materiaalit laittavat esimerkiksi sisäasiainministeri Rantasen väitteet vähintään kyseenalaiseen valoon siitä, että Kozlov ei olisi kotimaassaan joutunut poliittisen vainon kohteeksi. Rikosylikonstaapeli Seppo Kaukorannan ja ylietsivä Ossi Viinikan tekemissä kuulusteluissa Kozlov oli selvästi kertonut muuta muun muassa siitä, miten häntä oli kohdeltu neuvostoarmeijasta kieltäytymisen vuoksi. Kozlov oli siirretty armeijasta kieltäytyttyään psykiatristen tapausten listalle, mikä tarkoitti muun muassa sitä, että hän ei enää voinut päästä opiskelemaan Moskovaan, ei saanut enää työtä ja jopa lasten hankkiminen kiellettiin.

Kuitenkin esimerkiksi UNHCR:n eli YK:n pakolaisjärjestön mielestä Kozloville olisi voitu myöntää turvapaikka. Järjestön mukaan ilman vakavaa väkivaltaa tehty kaappaus ei ole sellainen törkeä ei-poliittinen rikos, jonka tekijä menettää automaattisesti oikeutensa turvapaikkaan. Myös Amnesty Internationalin Suomen osasto ja myös arkkipiispa Mikko Juva asettivat kyseenalaiseksi Kozlovin luovuttamista koskevan päätöksen eettisyyden ja kehottivat Suomen viranomaisia harkitsemaan neuvostoliittolaisten lentokonekaappareiden syyttämistä ja tuomitsemista Suomessa.

Tehtyjen toimien myötä oikeusministeri Tarja Halonen (sd.) päätti kuitenkin Kozlovin luovutuksesta Neuvostoliittoon.

Oleg Kozlov kuoli vuonna 2018.

Ilta-lehti kertoi myös toisen vuonna 1977 tapahtuneen tapauksen historiaa. Silloin vain 19- ja 22-vuotiaat Aleksander Zagirnjak ja Gennadi Sheludko luovutettiin vain pari päivää Helsingin lentokentälle laskeutumisen jälkeen takaisin Neuvostoliittoon. He saivat Neuvostoliitossa kahdeksan ja viidentoista vuoden vankeustuomiot.

Tämän tapauksen dokumentit paljastavat muun muassa sen, että lentokonekaappareita koskevaan päätökseen ei ollut mitään vaikutusta edes sillä, että kahta vuotta aiemmin 1.8.1975 Helsingissä oli allekirjoitettu kaikkia Euroopan maita velvoittava sopimus ihmisoikeuksien kunnioittamisesta. Se tunnettiin ETYK-päätösasiakirjan III korina.

Kirjallinen kysymys KK 421/2021 vp

Keskusrikospoliisi Kari Rantasen kuulustelussa Sheludko oli kertonut, miten hän oli haluton elämään maassa, jonka yhteiskuntajärjestelmä ja kommunistisen puolueen ihmisille vihamielinen linja ei ole hänen mielestään oikea. Sheludkon esittämillä poliittisilla syillä kaappaukseen ei kuitenkaan ollut merkitystä hänen palauttamisessaan Neuvostoliittoon.

YK antoi 11.7.1977 pakolaiskomissaari I.C. Jacksonin johdolla Suomelle asiasta nootin toivoen, että Suomen viranomaiset ottaisivat huomioon perinteiset humanitääriset näkökohdat asiaa käsitellessä.

YK:n verbaalinoottiin Suomi vastasi tasavallan presidentti Urho Kekkosen nimissä todeten, että kaappauksen motiivit eivät olleet poliittisia ja nämä kaksi Neuvostoliiton kansalaista eivät pyytäneet turvapaikkaa Suomesta. Poliisitutkintapöytäkirjat asettavat kuitenkin Kekkosen väitteet kyseenalaisiksi.

Ilta-lehti kertoo vielä artikkelissaan Suomen hallituksen salaisesta muistiosta 7.10.1977. Muistiossa ulkoasianministeriön oikeudellisen osaston avustaja Kauko Jämsén raportoi tapaamisestaan YK:n pakolaisasiain pääkomissaarin edustajan, johtaja Gilbert Jägerin kanssa Strasbourgissa. Jämsén kertoo, miten "Jägerin mielestä Suomella oli Neuvostoliiton kanssa vuonna 1974 solmitun lentokaappaussopimuksen 11. artiklan mukaan mahdollisuus pidättäytyä kaappaajien luovutuksesta ja tuomita heidät Suomessa".

Toimittaja Boris Salomonin artikkeli Ilta-lehdessä päättyy Jämsénin vastaukseen Jägerille: "Ettei Suomi milloinkaan pidä lentokonekaappaajia poliittisina pakolaisina, vaan terroristeina, sillä poliittisen motiivin hyväksyminen vain rohkaisisi kaappaajia".

Tässä vain pari esimerkkiä maamme toiminnasta. Tapauksia on siis paljon enemmän.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Onko maamme hallitus valmis teettämään puolueettoman selvityksen Suomen toteuttamista neuvostoliittolaisten turvapaikanhakijoiden, rajanylittäjien ja lentokonekaappareiden palautuksista ja

onko hallitus ja Suomi valmis pyytämään anteeksi tehtyjä päätöksiä Aleksander Zagirnjakilta ja Gennadi Sheludkolta sekä Oleg Kozlovin omaisilta ja kaikilta muilta Neuvostoliittoon kyseenalaisesti ja epäinhimillisesti palautetuilta ja heidän omaisiltaan?

Helsingissä 9.7.2021

Timo Heinonen kok